

HOOFSTUK 16

'N WEERLEGGING VAN DIE VALSE BESKULDIGINGS WAARMEE DIE
POUSGESINDES POOG OM HIERDIE LEER GEHAAT TE MAAK

1. *Die pousgesindes se beskuldigings, naamlik dat die Protestante goeie werke tot niet maak en gelowiges aanpor om te sondig*

Die skaamteloosheid van sommige goddelose mense kan met dit wat tevore gesê is weerlê word. Hulle rig die valse beskuldigings teen ons (ten eerste) dat ons goeie werke tot niet maak en mense van hulle beywering daarvoor weglei wanneer ons sê dat hulle nie uit hulle werke 5 regverdig gemaak word en hulle saligheid verdien nie.¹ Ten tweede dat ons te maklik 'n pad na geregtigheid baan wanneer ons leer dat geregtigheid in die vrye vergewing van sondes geleë is en dat ons mense met hierdie verlokking uitlok om te sondig terwyl hulle alreeds vanself 10 word genoegsaam deur die voorafgaande uiteensetting weerlê. Ek sal nogtans kortliks op albei antwoord.

Hulle kla dat goeie werke deur die regverdigmaking deur die geloof tot niet gemaak word. Ek laat maar agterweë watter soort ywerige werkers van goeie werke die mense is wat ons so belaster. Laat hulle maar net so 15 ongestraf laster as wat hulle die hele wêreld teuelloos met die onsedelikheid van hulle lewens besmet! Hulle gee voor dat hulle bedroef is wanneer die geloof so voortreflik verhef word maar die goeie werke van hulle troon afgestoot word. Maar wat daarvan as ons kan bewys dat dit 20 deur die geloof eerder vergroot en versterk word? Ons droom immers nie van 'n geloof wat sonder goeie werke is, of van 'n regverdigmaking wat sonder goeie werke kan bestaan nie. Die onderskeid is slegs dat hoewel ons erken dat daar noodwendig 'n samehang tussen geloof en goeie werke is, ons nogtans die regverdigmaking nie in die werke nie maar in die geloof stel.

25 Dit is maklik om te verduidelik waarom ons dit doen, as ons ons maar net na Christus wend op wie die geloof gerig is en van wie die geloof al sy krag ontvang. Waarom word ons dan deur die geloof geregverdig? Omdat ons Christus se geregtigheid deur die geloof aangryp en deur die geregtigheid alleen met God versoen word. Jy kan hierdie geregtigheid 30 trouens nie aangryp sonder om terselfdertyd ook die heiligmaking aan

A 287

OS 249

¹ Vgl. Eck, *Ench.*, 5 C8b; Cochlaeus, *Philip.* 3.15; Io. Faber, *Cur noluerit* 14.

² Vgl. Eck, *Ench.*, 5; Erasmus, *De lib. arb.* (OOE 9:1223 e.v.); Cochlaeus, *Philip.* 3.21.

te gryp nie.³ Want Hy is tot geregtigheid, wysheid, heiligmaking en verlossing n ons gegee.⁴ Christus maak niemand dus regverdig sonder om hom terselfdertyd heilig te maak nie. Hierdie weldade is tewens met 'n ewige en onskeibare band aan mekaar verbind sodat Hy diegene
 35 verlos wat Hy met sy wysheid verlig; dat Hy diegene regverdig maak wat Hy verlos; dat Hy diegene wat Hy regverdig maak, ook heilig maak. Maar omdat die ondersoek hier slegs oor geregtigheid en heiligmaking handel, moet ons ons hierby bepaal. Hoewel ons tussen die twee onderskei, vat Christus tog beide in Hom saam. Wil jy dus geregtigheid
 40 in Christus verwerf? Dan moet jy Christus eers besit. Jy kan Hom egter nie besit sonder om 'n deelgenoot in sy heiligmaking te word nie, want Christus kan nie in stukkies geskeur word nie.⁵ Aangesien die Here ons dus hierdie weldade laat geniet slegs deur Homself te gee, skenk Hy albei tegelyk aan ons en die een nooit sonder die ander nie. So is dit dui-
 45 delik hoe waar dit is dat ons nie sonder die werke nie maar ook nie deur ons werke regverdig gemaak word nie. In die deelname in Christus waardeur ons geregverdig word, is die heiligmaking tewens net sowel as die geregtigheid ingesluit.

OC 587

2. 'n Weerlegging van die pousgesindes se beswaar dat Protestante gelowiges verhinder om goeie werke te verrig as hulle geen verdienste daaruit behaal nie

Dit is ook die toppunt van valsheid om te beweer dat die gemoedere van mense van die begeerte om goed te doen weggelei word wanneer ons hulle opvatting dat hulle iets daarmee kan verdien, van hulle wegneem. Terloops moet my lesers gewaarsku wees dat hulle dwaas is om uit loon
 5 verdienste af te lei. Ek sal dit later duideliker verklaar.⁶ Hulle dra natuurlik geen kennis van die beginsel dat God net so vrygewig is wanneer Hy ons werke beloon as wat Hy is wanneer Hy aan ons die vermoë skenk om goed te doen nie. Ek verkies egter om dit uit te stel tot op die regte plek.
 10 Vir die huidige sal dit genoeg wees om kortweg aan te toon hoe swak hulle beswaar is, en dit sal ek op twee maniere doen. Want ten eerste raak hulle die pad heeltal byster wanneer hulle beweer dat 'n mens hom nie daarvoor sal bekommer om sy lewe goed in te rig nie tensy die

³ Soos in sy polemieek teen Osiander (*Inst.* 3.9.6 Afr. vert. 3:918) stel Calvyn dit hier ook dat regverdigmaking wel van heiligmaking onderskei maar nie daarvan geskei kan word nie. Vgl. ook *Inst.* 3.20.45 (Afr. vert. 3:1146).

⁴ Marg. *I. Cor.* 1.d.30. Vgl. OC 49:330 - 332.

⁵ Vgl. 1 Kor. 1:13; OC 49:316 - 317.

⁶ Vgl. *Inst.* 3.18 (Afr. vert. 3:1144); en Erasmus, *De lib. arb.* (OOE 9:1223); De Castro, *Adversus Haer.* 12, 1543, fo.150.

hoop op 'n beloning daarvoor aan hom voorgehou word.⁷ Want as dit
 15 slegs die geval is dat mense hulle oë op 'n beloning vestig wanneer
 hulle God dien, en hulle hulle werk aan Hom verhuur of verkoop, hou
 dit weinig voordeel in: God wil immers vrywillig gedien en liefgehe
 word. Ek sê dat Hy dié dienaar goedkeur wat ten spyte daarvan dat alle
 hoop om loon daarvoor te ontvang, verydel is, nogtans nie ophou om
 20 Hom te dien nie.⁸

Verder, as mense dan aangepor moet word om goeie werke te doen, kan
 niemand skerper prikkels daarvoor inspan as dié wat uit die doel van ons os 250
 verlossing en roeping spruit nie. Die Woord van die Here wend sulke
 prikkels aan wanneer dit leer dat dit uitermate goddelose ondankbaar-
 25 heid is om nie wedersyds liefde te betoon⁹ teenoor Hom wat ons eerste
 liefgehad het nie;¹⁰ dat ons gewetens deur die bloed van Christus van
 dooie werke gereinig word om die lewende God te dien;¹¹ dat dit
 onwaardige heiligskennis is om ons as ons eenmaal gereinig is, weer
 met nuwe vuilheid te besmet en sy heilige bloed te verontreinig;¹² dat
 30 ons uit die hand van ons vyande bevry is om Hom sonder vrees in
 heiligheid en geregtigheid al die dae van ons lewe voor sy aangesig te
 dien;¹³ dat ons van die sonde bevry is om geregtigheid met 'n vrye gees
 te beoefen;¹⁴ dat ons ou mens gekruisig is sodat ons in 'n nuwe lewe kan
 opstaan.¹⁵ Net so: as ons saam met Christus gesterwe het, moet ons, soos
 35 dit sy lede betaam, soek na die dinge wat daarbo is, en as vreemdelinge
 op die wêreld vertoef om na die hemel te streef, waar ons skat is;¹⁶ dat
 die genade van die Here hierin verskyn het dat ons alle goddeloosheid
 en wêreldse begeertes moet versaak en ingetoë, heilig en vroom in
 hierdie lewe moet lewe terwyl ons die salige hoop en die verskyning van
 40 die heerlikheid van die grote God en ons Saligmaker verwag;¹⁷ dat ons
 daarom nie bestem is om toorn teen onself gaande te maak nie maar om
 ons saligheid deur Christus te verkry;¹⁸ dat ons tempels van die Heilige
 Gees is en dat ons die tempels nie mag ontheilig nie;¹⁹ dat ons nie
 duisternis is nie maar lig in die Here en dat ons as kinders van die lig be-

⁷ Vgl. Io. Faber, *De fide et operibus* 23, 25 (*Opera* 1550:3) fo.103b e.v.

⁸ Vgl. Calvyn se preek oor Job 4:6 - 11 (OC 33:186, 187).

⁹ A: *redamre* (*recte: redamare*).

¹⁰ Vgl. 1 Joh. 4:10, 19.

¹¹ Marg. *Hebr. 9.d.14*. Vgl. OC 55:111 e.v.

¹² Vgl. *Hebr. 10:29* (OC 55:136).

¹³ Marg. *Luc. 1.g.74*. Vgl. ook Luk. 1:75 - 80; OC 45:49 - 53.

¹⁴ Marg. *Rom. 6.c.18*. Kyk ook OC 49:115 - 116.

¹⁵ *Ibidem a.6.* (Rom. 6:6). Vgl. ook Rom. 6:4; OC 49:105 - 108.

¹⁶ Marg. *Colos. 3.a.1*. Vgl. ook Kol. 3:2 - 3 en Matt. 6:19 - 21; OC 45:204 - 205; OC 52:117 - 119.

¹⁷ Marg. *Tit. 2.c.11*. Vgl. ook Tit. 2:12 - 13; OC 52:422 - 424.

¹⁸ Marg. *1. Thess. 5.b.9*. Kyk ook OC 52:170.

¹⁹ Marg. *1. Cor. 3.c.16; 2. Cor. d.16* (*recte: 2. Kor. 6:16*). Verkeerdelik geplaas na & 5.b.8 hieronder; *Ephes. 2.d.21*. Vgl. ook Ef. 2:22; OC 49:358; OC 50:63 - 64, 81 - 82; OC 51:176.

45 hoort te wandel;²⁰ dat ons nie geroep is tot onreinheid nie maar tot heiligheid; want dit is die wil van God, ons Heiligmaker, dat ons ons van onwettige begeertes moet weerhou;²¹ dat ons roeping heilig is,²² en dat ons nie daaraan beantwoord nie tensy ons lewe rein is; dat ons hierin van die sonde vrygemaak is om geregtigheid te gehoorsaam.²³ Sou ons met 'n 50 lewendiger redenasie as die een van Johannes tot die liefde aangespoor kan word? Hy sê dat ons mekaar moet liefhê soos God ons liefgehad oc 588 het²⁴ en dat God se kinders hierin van die kinders van die duiwel verskil soos kinders van die lig van kinders van die duisternis omdat hulle in die liefde bly.²⁵ Is daar 'n kragtiger redenasie as Paulus s'n? Hy verklaar dat 55 as ons Christus aankleef, ons lede van een liggaam is wat mekaar os 251 wedersyds met onderlinge pligte moet help.²⁶ Of kan ons kragtiger tot heiligheid opgeroep word as wanneer ons weer van Johannes verneem dat almal wat hierdie hoop het, hulle heilig²⁷ omdat hulle God heilig is?²⁸ Net so uit Paulus se mond: dat aangesien ons op die belofte van aan- 60 neming steun, ons ons van al die onreinheid van ons vlees en gees moet reinig?²⁹ Of as wanneer ons hoor dat Christus Homself as voorbeeld aan ons voorhou om in sy spore te volg?³⁰

3. Die apostels wat ons vermaan om goeie werke te doen, maak geen melding van verdienste nie

Hierdie handjievul Skrifverwysings het ek slegs as 'n voorsmakie voorgehou. Want as dit my bedoeling was om elkeen afsonderlik op te volg, sou ek 'n groot boek daarvoor moes saamstel. Al die apostels is vol vermanings, aansporings en tereg wysings waarmee hulle God se mens tot elke 5 goeie werk onderrig,³¹ maar hulle doen dit sonder enige vermelding van verdienste. Ja, hulle lei eerder die kragtigste aansporings daaruit af dat ons saligheid slegs deur die barmhartigheid van God sonder enige eie verdienste van ons tot stand kom. Wanneer Paulus byvoorbeeld in 'n hele brief verduidelik het dat ons geen hoop op die lewe het behalwe in A 288

²⁰ Marg. & 5.b.8 (Tes.5:8); 1539-1554: + Marg. 1. *Thes.* 5.a.4 geplaas na 1 Thess. 4. hieronder. Vgl. ook 1 Tes. 5:5 e.v.; OC 51:217; OC 52:168-169 e.v.

²¹ Marg. 1. *Thess.* 4.b.7 & a.3. Kyk ook OC 52:161, 162.

²² Marg. 2. *Timo.* 1.c.9. Vgl. OC 52:352 - 353.

²³ Marg. *Rom.* 6.c.18.

²⁴ 1539-1554: + Marg. 1. *Ioannis* 4.a.7. Vgl. ook 1 Joh. 4:11; Joh. 13.34.

²⁵ Marg. 1. *Ioban.* 13.a.10 (recte: 1 Joh. 3:10); *Ioban.* 2.b.11.

²⁶ Marg. 1. *Cor.* 6.d.17, & 12.b.12; 1539-1554: + Marg. *Roma.* 12.a.4. Vgl. ook Rom. 12:5 - 8; 1 Kor. 6:15; 12:12 - 27; OC 49:399 - 505; OC 49:237 - 238.

²⁷ Marg. 1. *Ioban.* 3.a.3.

²⁸ Vgl. 1 Pet. 1:16.

²⁹ Marg. 2. *Cor.* 7.a.1. Vgl. ook OC 50:83 - 84.

³⁰ 1536: + Marg. *Ioan.* 15.b.10. Vgl. ook 1 Pet. 2:21; Joh. 13:15 en OC 47:342 e.v.

³¹ Vgl. 2 Tim. 3:16 - 17; OC 52:382 - 384.

10 die geregtigheid van Christus ni, en hy by sy vermanings kom, smeeek hy by die barmhartigheid van God wat Hy ons waardig geag het.³² En die een enkele rede moes sekerlik vir ons genoeg gewees het, naamlik dat God in ons verheerlik moet word.³³ Maar as iemand dan nie so hewig deur die heerlikheid van God beïnvloed word nie, is die herinnering
15 aan sy weldade tog meer as voldoende om sulke mense aan te por om goed te doen.³⁴

Maar omdat daardie mense³⁵ miskien 'n slaafse en gedwonge gehoorsaamheid aan die wet op mense (wil) afdwing deur die invoering van verdienstes, vertel hulle die leuen dat ons niks het waarmee ons mense
20 tot goeie werke kan aanspoor nie, omdat ons dan nie dieselfde pad as hulle betree nie. Net asof God genot put uit sulke (slaafse) gehoorsaamheid, terwyl Hy getuig dat Hy 'n blymoedige gewer liefhet en Hy verbied dat iets uit droefheid of nood gegee word.³⁶ En ek sê dit nie omdat ek die soort aansporing wat die Skrif telkemale gebruik om geen manier om
25 ons van alle oorde af aan te por verby te laat gaan, verwerp of verontagsaam nie. Want dit herinner ons aan die loon wat God aan elkeen volgens sy werke sal gee.³⁷ Ek ontken egter dat dit die enigste of selfs die belangrikste van baie middele is. Verder gee ek nie toe dat ons
30 geen bydrae lewer om mense tot die soort verdienstes wat hulle verkondig, op te wek nie, soos ons later sal sien.³⁸ Ten slotte verklaar ek dat dit ook geen nut het nie tensy die leer voorrang geniet dat ons slegs deur die verdienste van Christus wat ons deur die geloof bekom, regverdig gemaak word sonder enige verdienste van ons werke, want
35 niemand kan bekwaam wees om heiligheid na te jaag tensy hy vooraf hierdie leer ingedrink het nie.

Die profeet dui ook pragtig daarop wanneer hy God soos volg aanspreek: "By U, o Here, is vergewing sodat U gevrees mag word".³⁹ Hy toon trouens aan dat daar geen verering van God bestaan as sy barmhartigheid nie erken word nie aangesien God se heerlikheid alleen hierop
40 gefundeer en gevestig is. Dit verdien besonderlik ons aandag, sodat ons kan weet dat die vertrouwe op sy barmhartigheid nie alleen die beginsel daarvan is om God na behore te dien nie, maar ook dat die vrees van God

³² Marg. *Rom. 12.a.1*. Vgl. OC 49:232 - 235.

³³ Marg. *Matth. 5.b.16*. Vgl. OC 45:169 - 170.

³⁴ Marg. *Chrysost. homil. in Gene.* (1539-1554: + 26). Vgl. Chrysostomos, *In Gen. hom.* 26.5, 6 (MPG 53:235 - 239).

³⁵ Vgl. *Inst.* 3.16.2 (Afr. vert. 3:1015) hierbo.

³⁶ Marg. *2. Cor. 9.b.7*. Kyk ook OC 50:108.

³⁷ Vgl. *Matt.* 16:27; *Rom.* 2:6 e.v.; 1 *Kor.* 3:8, 14 - 15; 2 *Kor.* 5:10 e.v. Vgl. ook OC 45:482 - 483; OC 49:34; OC 49:351 - 352, 356; OC 50:65 e.v.

³⁸ Vgl. *Inst.* 3.18.3 (Afr. vert. 3:1046).

³⁹ Marg. *Psal. 130.a.4*. Vgl. ook OC 31:754 - 755.

wat volgens die pousgesindes se opvatting verdienstelik is,⁴⁰ daarom nie
45 onder die woord *verdiens*te gereken kan word nie, omdat hierdie vrees
op die genadige vergiffenis van sondes gegrond is.

4. *'n Weerlegging van die beskuldiging dat Protestante mense aanpor
om te sondig wanneer hulle onverdiende sondevergifenis verkondig*

Maar verreweg die ongegrondste klag teen ons is dat ons mense uitnooi
om te sondig wanneer ons vrye vergiffenis van sondes verdedig, waarin
geregtigheid volgens ons verklaring geleë is.⁴¹ Want ons sê dat die vrye
vergifenis van sondes soveel waarde het dat dit deur geen eie goeie
5 werk van ons vereffen kan word nie, en daarom kan ons dit ook nooit be-
kom nie behalwe as dit 'n vrye gawe is. Verder sê ons dat dit wel vir ons
'n vrye gawe is maar nie vir Christus nie, omdat dit Hom so duur te staan
gekom het, naamlik deur sy allerheiligste bloed. Hierbenewens was
daar geen ander prys wat waardig genoeg was om aan God se oordeel be-
10 taal te word nie.⁴² Wanneer mense dit geleer word, word hulle vermaan
dat dit nie anders kan as dat sy allerheiligste bloed so dikwels vergiet
word as wat hulle sondig nie. Hierbenewens verklaar ons dat ons
onreinheid so groot is dat dit nooit afgewas kan word nie behalwe deur
die bron van hierdie allerreinste bloed. Moet mense wat hierdie
15 stellings verneem, dan nie 'n groter afsku in die sonde kry as wanneer
verklaar word dat hulle sondes deur die besprenkeling van hulle goeie
werke weggee word nie? En as hulle iets van God begryp, hoe sou
hulle dan nie sidder om, wanneer hulle een maal rein gemaak is, weer
eens in die modder te rol om die suiwerheid van hierdie bron sover dit
20 binne hulle vermoë is, deurmekaar te krap en weer te bemors nie? "Ek
het my voete gewas," sê die gelowige by Salomo, "hoe kan ek dit weer
vuil maak?"⁴³

Nou is dit duidelik watter een van die twee, ons of hulle, sondevergifenis
baie goedkoop maak en wie eerder die waardigheid van geregtig-
25 heid uitveil. Hulle raak die onsin kwyt dat God deur hulle waardelose
voldoenings, dit is deur hulle drek, tevrede gestel word.⁴⁴ Ons voer aan
dat ons sondeskuld te swaar is om deur sulke ligsinnige onsin versoen te
word; dat die toorn van God te swaar is om deur sulke nikswerd
voldoenings gestil te word en dat dit die voorreg slegs van die bloed van
30 Christus alleen is om dit te doen. Hulle beweer dat as geregtigheid ooit

OS 253

⁴⁰ Vgl. Latomus, *De fide et operibus* 1550, fo. 141ab.

⁴¹ Vgl. Erasmus, *De lib. arb.* (OOE 9:1223); Cochlaeus, *Philipp.* 3.21, fo.K 1b - 2a.

⁴² Vgl. Calvyn se *Serm. sur le livre de Daniel* OC 41:622 - 623.

⁴³ Marg. *Cant.* 5.a.3.

⁴⁴ Vgl. Bonaventura, *In sent.* 4.15.4.350 e.v.; Thomas, *Summa Theol.* 3. *suppl.* 12 - 15 (Marietti 4:680 - 693).

iewers te kort skiet, dit weer deur werke van voldoening herstel en nuut gemaak word.⁴⁵ Ons reken dat dit te kosbaar is om met enige vergoeding van ons werke gelykgestel te word en dat ons ons toevlug daarom tot God se barmhartigheid alleen moet neem om hierdie geregtigheid te 35 herstel. Verdere aspekte wat op sondevergifenis betrekking het, moet in die volgende hoofstuk gesoek word.⁴⁶

⁴⁵ Vgl. Thomas, *Summa Theol.* 3. *suppl.* 15.1 (Marietti 4:691).

⁴⁶ Die 1559-uitgawe het hier verkeerdelik *ex capite proximo* - uit die volgende hoofstuk, die 1539-uitgawe, het "uit die vyfde hoofstuk"; die 1543-1554-uitgawe het "negende". Die korrekte verwysing is *Inst.* 3.3.19; 3.4.25, 27, 30 (Afr. vert. 3:793; 836, 839, 844). Vgl. Benoit 3:279.